

EKONOMSKA DEMOKRACIJA ▶▶

STROKOVNO INFORMATIVNA REVUJA ZA DELAVSKE PREDSTAVNIKE IN MENEDŽERJE V SODOBNEM PODJETJU
SOUPRAVLJANJE • UDELEŽBA PRI DOBIČKU • NOTRANJE LASTNIŠTVO ZAPOSLENIH

FINANČNA PARTICIPACIJA ZAPOSLENIH V EVROPI

Piše:
Leja Drofenik Štibelj

Udeležba zaposlenih v lastništvu največjih evropskih podjetij med leti 2006 in 2013

Rezultati zadnje raziskave za leto 2013 kažejo, da se stanje na področju udeležbe zaposlenih v lastništvu v največjih evropskih podjetij vrača na raven, na kateri je bilo pred začetkom finančne krize. Iz rahlega padca, ki se je pričel z letom 2008, je v letu 2013 zopet vidno izboljšanje trenda udeležbe zaposlenih v lastništvu podjetja.

Okviri raziskave

Evropsko združenje za lastništvo zaposlenih (European Federation of Employed

Shareholders for Employee Ownership and Participation, <http://www.efesonline.org>) – EFES vse od leta 2007 objavlja rezultate raziskav o gibanju udeležbe zaposlenih v

lastništvu največjih podjetij v Evropi¹. Raziskava za leto 2013 zajema 31 evropskih držav, in sicer vseh 28 držav članic Evropske unije², poleg teh še Norveško in Švicco ter Islandijo kot državo kandidatko.

V bazo raziskave za leto 2013 je zajet izbor 2.483 največjih evropskih gospodarskih družb ali t. i. podjetniških skupin (matično podjetje in hčerinske družbe), ki je razdeljen v dve skupini:

- **gospodarske družbe, ki kotirajo na borzi**

V to skupino so zajete vse največje evropske družbe, in sicer 2.195 družb³, s

¹ Idejna zasnova baze podatkov, na kateri je narejena raziskava, je bila testirana leta 2005. S podporo Evropske komisije – Generalnega direktorata za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje je bila leta 2006 vzpostavljena izčrpana baza, ki se je v letih od 2007 do 2013 še dopolnjevala in posodabljala.

² Od 1. julija 2013 ima Evropska unija 28 držav članic: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Hrvaška, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska in Velika Britanija.

³ Izmed slovenskih podjetij, ki kotirajo na borzi, so v raziskavo zajeta naslednja: Abanka, Aerodrom Ljubljana, Gorenje, Helios Domžale, Intereuropa, Istrabenz, Krka, Luka Koper, Mercator, Nova KBM, Petrol, Pivovarna Laško, Sava, Telekom Slovenije in Zavarovalnica Triglav.

tržno kapitalizacijo 200 milijonov evrov ali več v maju med leti 2006 in 2013, ki skupaj zaposlujejo 34,2 milijona ljudi, kar je skoraj 30 odstotkov vseh zaposlenih v Evropi. V raziskavo zajete gospodarske družbe, ki kotirajo na borzi, predstavljajo 25 odstotkov vseh tovrstnih evropskih družb.

• **gospodarske družbe, ki ne kotirajo na borzi**

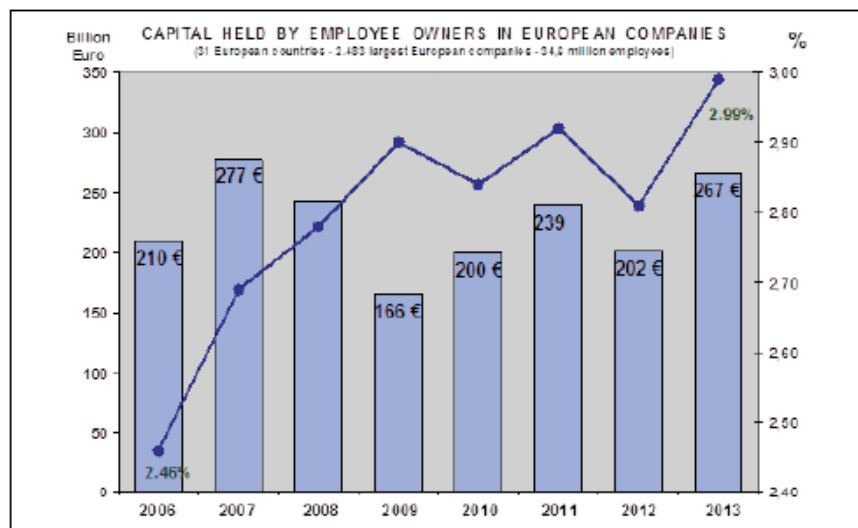
V to skupino je zajetih 288 družb, kjer znaša delež lastništva zaposlenih vsaj 50 odstotkov ali več in hkrati zaposlujejo vsaj 100 oseb ali več. V skupini gospodarskih družb, ki ne kotirajo na borzi, prevladujejo delavske kooperative. V raziskavo je vključenih 189 delavskih kooperativ, in sicer 76 iz Francije, 43 iz Španije, 36 iz Italije, 24 iz Češke, po 3 iz Poljske in Velike Britanije ter po 2 iz Bolgarije in Slovaške. Izmed ostalih gospodarskih družb iz te skupine, ki niso kooperative, je 35 družb iz Velike Britanije, 25 iz Španije, 14 iz Francije, 8 iz Madžarske, 6 iz Slovenije⁴, 4 iz Nizozemske in Nemčije ter po ena iz Avstrije, Irske in Norveške. Preostale države nimajo gospodarskih družb, ki bi ustrezale kriterijem za to skupino.

Kazalniki gibanja obsega lastništva zaposlenih

Podatki za vse države skupaj

Podatki v tabeli 1 kažejo gibanje posameznih kazalnikov lastništva zaposlenih v letih 2006 do 2013 v največjih evropskih podjetjih za vse države, v katerih je bila raziskava opravljena (skupaj za 28 držav članic Evropske unije ter Norveško, Švico in Islandijo). Po državah obstajajo večja in manjša odstopanja, ki pa si jih bomo pogledali v nadaljevanju.

Graf 1: Delež kapitala v lasti zaposlenih v največjih evropskih podjetjih in delež zaposlenih v lastniški strukturi podjetij

Vir: Mathieu, Marc. *Annual Economic Survey of Employee Ownership in European countries 2013*, str. 10

Če se najprej osredotočimo na podatke, ki zajemajo vse države, v katerih je bila opravljena raziskava, vidimo, da se je delež evropskih podjetij z udeležbo zaposlenih v lastništvu od leta 2006 do leta 2013 **povečal za dobrih 14 odstotkov**. Rast se beleži v vseh letih, ki so zajeta v raziskavo, vendar je po letu 2008 rast počasnejša.

Delež evropskih podjetij z opcijskimi delniškimi programi se je prav tako **vsaj leta povečeval**, vendar po letu 2008 **počasneje**. Od leta 2006 do leta 2013 se je povečal za skoraj 9 odstotkov. Delež evropskih podjetij, ki so uvedle katerekoli nove sheme pa je med leti 2007 in 2013 precej nihaj, in sicer se je od leta 2007 do leta 2010 zmanjšal za dobre 4 odstotke, se leta 2011 rahlo povečal za 2 odstotka, nato pa do leta 2013 spet zmanjšal za 2 odstotka. V

celotnem obdobju med leti 2007 in 2013 se je delež največjih evropskih podjetij, ki so uvedle katerekoli nove sheme, **zmanjšal za 3 odstotke**.

Pri gibanju deležev v zgoraj tabeli predstavljenih kazalnikov se zelo odraža vpliv finančne krize, kar je vidno pri podatkih, ki se nanašajo na delež evropskih podjetij z udeležbo zaposlenih v lastništvu in na delež največjih evropskih podjetij, ki so v obdobju med leti 2007 in 2013 uvedle katerekoli nove sheme. Ostali kazalniki beležijo v času krize sicer počasno, vendar pa vztrajno rast. Na podlagi teh podatkov lahko izpeljemo trditev, da je delež lastništva zaposlenih, kljub vmesnemu nastopu finančne krize, **vseskozi v porastu**.

Delež kapitala v lasti zaposlenih v največjih evropskih podjetjih v obdobju med

Tabela 1: Posamezni kazalniki gibanja udeležbe zaposlenih v lastništvu v letih med 2006 in 2013 v največjih evropskih podjetjih

Kazalniki gibanja udeležbe zaposlenih v lastništvu	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006
Število zaposlenih – lastnikov (v tisočih)	9.420	9.430	9.530	9.270	8.910	8.630	8.070	/
Delež podjetij z udeležbo zaposlenih v lastništvu (v %)	92,7	92,1	91,3	90,6	90,1	84,8	82	78,1
Delež podjetij s programi, ki vključujejo čim več zaposlenih (<i>broad-based</i>) (v %)	53,3	52,9	52	51,1	50,4	49,1	46,9	44
Delež podjetij z opcijskimi delniškimi programi (v %)	62,9	62,7	62	61,3	60,7	59,3	57,0	54
Delež podjetij, ki so uvedle katerekoli nove sheme (v %)	28,2	29,3	30,6	28,5	25,7	33,9	31	/

Vir: Mathieu, Marc. *Annual Economic Survey of Employee Ownership in European countries 2013*, str. 7 in 18 – prirejena tabela.

⁴ V raziskavo zajeta podjetja iz Slovenije, ki niso uvrščena na borzo, so: Domel, ETI Elektroelementi, Etiketa, Kovinoplastike, Merkur in Odeja.

leti 2006 in 2013 (graf 1) precej niha, saj se pri tem kazalniku zelo kaže vpliv finančne

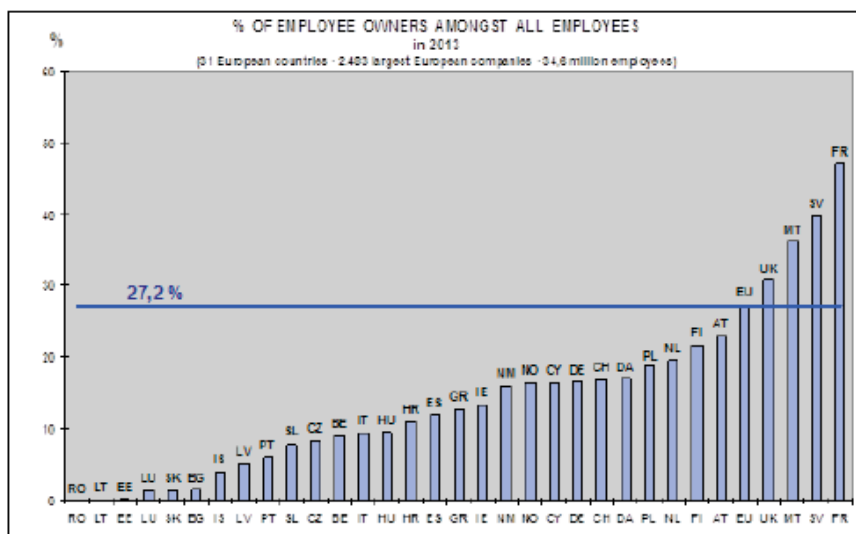
križe, ki je nekatere evropske države zelo močno prizadela. Delež kapitala v lasti zaposlenih se je leta 2008 začel zmanjševati in v letu 2009 padel na 166 milijard evrov. V letu 2010 se je položaj začel izboljševati, vendar je v letu 2012 zopet prišlo do padca na 202 milijardi evrov. V letu 2013 pa je višina kapitala v lasti zaposlenih **zopet dosegla raven pred nastopom finančne krize**.

Skladno z gibanjem deleža kapitala v lasti zaposlenih se je gibal tudi delež zaposlenih v celotni lastniški strukturi največjih evropskih podjetij. Ta kazalnik je beležil hitro rast vse do vključno leta 2009, ko je delež zaposlenih v celotni lastniški strukturi največjih evropskih podjetij znašal 2,9 odstotka. Med leti 2010 in 2012 so si sledili vzponi in padci, vendar je delež v letu 2013 spet porasel na 2,99 odstotka, kar je **njegova najvišja vrednost** v celotnem obdobju, ki ga pokriva ta raziskava.

Podatki po posameznih državah

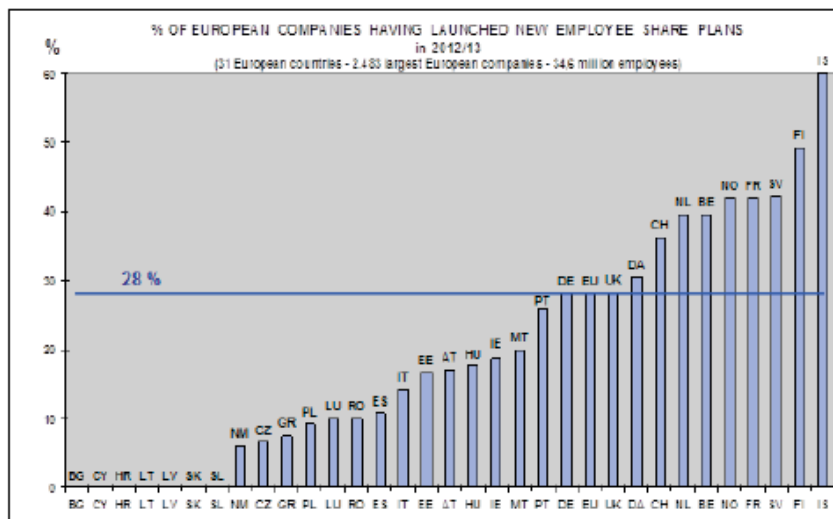
V nadaljevanju so v grafih 2 - 4 prikazani podatki po posameznih evropskih državah. Čeprav raziskava zajema 31 držav (države EU z Norveško in Švico ter Islandijo kot državo kandidatko), ima vsak graf 33 stolpcev. Dodatna sta stolpca »EU oz. Europe« in »NM oz. NMS-PL«, kjer prvi prikazuje povprečje za vse v raziskavo zajete države skupaj, drugi pa povprečje za 13 novih držav članic Evropske unije (Estonija, Litva, Latvija, Poljska, Češka, Slovaška, Madžarska, Slovenija, Malta in Ciper, Bolgariji, Hrvaški, Romuniji) z izjemo Poljske.

Graf 2: Delež zaposlenih, ki imajo v lasti delnice podjetja, v katerem so zaposleni med vsemi zaposlenimi v letu 2013

Vir: Mathieu, Marc. Annual Economic Survey of Employee Ownership in European countries 2013, str. 48

Graf 3: Delež največjih evropskih podjetij po posameznih državah, ki so v letu 2012/13 uvedle nove sheme lastništva zaposlenih

Vir: Mathieu, Marc. Annual Economic Survey of Employee Ownership in European countries 2013, str. 45

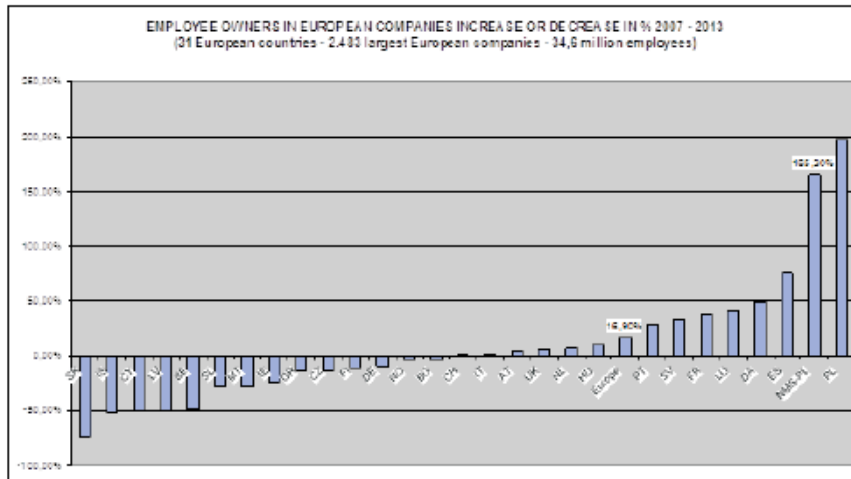
Graf 2 prikazuje delež udeležbe zaposlenih v lastništvu podjetja, v katerem so zaposleni med celotnim številom zaposlenih v letu 2013. Rezultati raziskave kažejo, da je v državah, ki so zajete v raziskavo, **v povprečju 27,2 odstotka zaposlenih lastnikov**. Najvišji delež zaposlenih lastnikov je v Franciji (47,13 %), ki je vodilna država članica EU glede razvitosti finančne participacije zaposlenih. Sledijo Švedska (39,91 %), Malta (36,29 %), in Velika Britanija (30,84 %). Slednja ima posebej razvejan sistem delavskega delničarstva, kar se povezuje z visoko razvitostjo kapitalnega trga v državi. Podoben sistem ima zaradi njenega preteklega vpliva tudi Malta.

Podatki za posamezne evropske države, ki so uvedle katerekoli nove sheme v letih 2012/13 (graf 3), kažejo na **visoke odstotke uvajanja novih shem** v največjih podjetjih na Islandiji, v nordijskih državah (Finska, Norveška, Švedska in Danska) ter Franciji, Belgiji, Nizozemski, Švici in Danski. V vseh navedenih državah se je v zadnjem obdobju precej dopolnjevala zakonodaja, ki ureja področje finančne participacije. Uvedene pa so bile tudi številne davčne spodbude, ki stimulirajo uvajanje in izpopolnjevanje posameznih shem finančne participacije.

Na repu lestvice najdemo predvsem nove države članice EU, in sicer Bolgarijo, Ciper, Hrvaško, Litvo, Latvijo, Slovaško in Slovenijo, katerih delež znaša **0 (nič) odstotkov**. V teh državah je, kot že omenjeno, z izjemo Cipra, poleg majhnega števila velikih podjetij prisotna tudi nezainteresiranost države do uvajanja različnih oblik finančne participacije med zaposlene. Tudi povprečje v novih državah članicah je zelo nizko, saj znaša približno 5 odstotkov. Povprečje v vseh državah, zajetih v raziskavo, pa je precej višje in znaša 28 odstotkov. Čeprav so bila s strani evropskih institucij izdana številna poročila in priporočila, v katerih je bilo prikazano stanje in razširjenost shem v posameznih državah članicah EU, se predvsem **v novih državah članicah področje finančne participacije še ne razvija v zadostni meri**.

Zadnji graf (graf 4) prikazuje gibanje deleža zaposlenih lastnikov po posameznih državah med leti 2007 in 2013. V večini držav, ki jih zajema raziskava, je **trend**

Graf 4: Odstotek zaposlenih, ki imajo v lasti delež podjetja, v katerem so zaposleni – trend po posameznih državah med leti 2007 in 2013

Vir: Mathieu, Marc. *Annual Economic Survey of Employee Ownership in European countries 2013*, str. 48, prirejen graf.

negativen, kar pomeni, da se v teh državah delež zaposlenih lastnikov zmanjšuje. Čeprav je držav s pozitivnim trendom manj, so njihovi odstotki višji, zato je povprečje vseh v raziskavo zajetih držav pozitivno in znaša skoraj 17 odstotkov.

Zaključek

Večina kazalnikov gibanja udeležbe zaposlenih v lastništvu največjih evropskih podjetij v povprečju beleži **porast deležev v letu 2013 in dosego ravni, ki je bila na**

tem področju pred nastopom finančne krize. Stanje je v posameznih državah je seveda zelo različno, skladno z davčnimi spodbudami, ki jih je deležno to področje. Finančna participacija je najbolj razvita v Franciji, Veliki Britaniji, v nordijskih državah ter Belgiji, Nizozemski in Danski – državah, ki temu področju dajejo pomembno mesto. Ravno nasprotno velja za nove države članice, ki na tem področju zelo zastajajo, z dvema izjemama Poljsko in Ciprom, ki se ponašata z največjim številom kooperativ med vsemi novimi državami članicami.

Viri:

Mathieu, Marc. 2013. *Annual Economic Survey of Employee Ownership in European countries 2013*. Bruselj: European Federation of Employee Share Ownership.